

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Жовнера Віталія Юрійовича

**«Психологічні особливості розвитку конкурентоспроможності фахівців
туристичного бізнесу»,**

**подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук зі
спеціальності**

19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія

В сучасній Україні швидкими темпами розвивається туристичний бізнес як високоприбуткова, потенційно конкурентоспроможна сфера економіки. Сучасні соціально-економічні завдання, динамічний розвиток сучасних технологій, гостра конкуренція на ринку туристичних послуг, високий рівень вимог споживача щодо якості цих послуг вимагають якісної підготовки працівників туристичного бізнесу. А це у свою чергу дасть можливість їм бути конкурентоспроможними на ринку праці, що пропонує туристичний бізнес. Тому актуальність даної проблеми не викликає сумнівів, оскільки динаміка розвитку внутрішнього та зовнішнього туризму свідчить як про виняткове значення туристичного бізнесу для економічного розвитку України, так і про потребу у психологічних знаннях щодо формування конкурентоспроможного кадрового потенціалу туристичних фірм. Актуальність дослідження обраної теми зумовлена й питаннями «міждисциплінарності» проблеми конкурентоспроможності фахівців туристичного бізнесу, що потребує застосування комплексного підходу та виокремлення економічного і психологічного напрямів її дослідження.

Викладені аргументи переконують в актуальності та своєчасності дисертаційного дослідження В.Ю. Жовнера, предметом якого обрано психологічні особливості розвитку конкурентоспроможності фахівців туристичного бізнесу.

На основі ґрунтовного теоретичного аналізу наукових джерел за тематикою дослідження автором проаналізовано сутність поняття «конкурентоспроможність» саме для фахівців туристичного бізнесу, а також удосконалено загальні підходи до діагностики, що дало змогу визначити зміст структурних компонентів розвитку конкурентоспроможності у сфері туристичного бізнесу.

Відповідно до мети і завдань дисертаційної роботи автором розроблено модель емпіричного дослідження, яка включає: теоретико-методологічне підґрунтя; наукові підходи до професійного розвитку особистості; зовнішні та внутрішні чинники КСП; психодіагностичний інструментарій дослідження, спрямований на визначення мотиваційного, професійного, типологічного, соціального, індивідуально-психологічного компонентів та її інтегральної оцінки.

Цінним є те, що Жовнером В.Ю. розроблено та апробовано психологічну програму розвитку конкурентоспроможності фахівців туристичного бізнесу та доведено її ефективність. Встановлено загальну закономірність, що полягає у суттєвому поліпшенні конкурентоспроможності фахівців туристичного бізнесу в експериментальних групах, що підтверджується результатами структурних компонентів обстежуваних, які позитивно змінились порівняно з відповідними даними констатуючих і контрольних вимірів.

Надзвичайно важливою, на наш погляд, є практична значущість результатів дослідження, яка полягає в тому, що інформативний комплекс психодіагностичних методик, розроблена психологічна програма розвитку конкурентоспроможності можуть використовуватися як під час професійної підготовки психологів, так і для вдосконалення системи підготовки фахівців туристичного бізнесу.

Робота виконана в рамках науково-дослідної роботи Київського національного торговельно-економічного університету «Психологічне забезпечення професіогенезу фахівців торгівлі та сфери послуг».

Результати, що отримані в процесі виконання дисертаційного дослідження Жовнера В.Ю., впроваджені у навчально-виховний процес університетів України, що підтверджено відповідними актами впровадження.

Основні положення дисертації відображені в публікаціях автора. А саме, у 21 науковій публікації, з яких 9 представлено у наукових фахових виданнях, з них 5 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, та 12 – в інших виданнях.

Загалом дисертаційна робота характеризується чіткістю і логічністю на кожному етапі її виконання – від обґрунтування наукового апарату дослідження (визначенні актуальності теми, об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження, презентації його методологічної бази і методів) до викладу основного матеріалу в розділах дисертації та її висновках. Це свідчить про високий рівень наукової обізнаності і культури автора, і, як результат, проведення дослідження на науковому рівні та отримання надійних і вірогідних результатів.

Теоретичний аналіз проблеми, представлений у першому розділі *«Теоретичний аналіз проблеми психологічних особливостей розвитку конкурентоспроможності у фахівців туристичного бізнесу в професіогенезі»* автором проаналізовано й узагальнено основні категоріальні характеристики, визначено сутнісно-змістовну інтерпретацію конкурентоспроможності, розглянуто конкурентоспроможність як психологічну складову у професіогенезі розвитку особистості й представлено авторське визначення конкурентоспроможності.

Жовнером В.Ю. встановлено, що основні чинники розвитку конкурентоспроможності, на думку багатьох учених, визначаються особливостями діяльності підприємств у сфері туристичного бізнесу, розвитком персоналу туристичних підприємств, підвищенням кваліфікації працівників туристичних фірм), якісною підготовкою фахівців для сфери туристичного бізнесу.

Як зазначає дисертант, професійна діяльність у галузі туристичного бізнесу висуває певні вимоги до майбутнього фахівця щодо необхідного рівня професійно важливих якостей, у тому числі КСП, що накладає ряд обмежень на вибір цієї професії. З'ясовано, що концептуальні підходи до професійного розвитку особистості у професіогенезі свідчать про різноманіття поглядів науковців на зазначену проблему, які доповнюють один одного.

За результатами теоретичного аналізу дисертантом встановлено, що відбувається активний розвиток конкурентоспроможності як психологічної складової у професіогенезі особистості завдяки взаємодії та пристосуванню, з одного боку – людини як суб'єкта діяльності до умов діяльності, з іншого – кожен період онтогенетичного й професійного розвитку фахівця розглядається у взаємозв'язку і взаємодії зовнішніх і внутрішніх чинників та єдності психологічних, біологічних, соціальних, професійних підсистем структури особистості. Такий інтегральний, теоретичний підхід дає підстави розглядати конкурентоспроможність як психологічну складову у професіогенезі особистості та зумовлює необхідність обґрунтувати на цій основі емпіричну модель дослідження та надати авторське визначення.

У другому розділі *«Організація роботи і методичний апарат дослідження психологічних особливостей розвитку конкурентоспроможності фахівців туристичного бізнесу»* автором здійснено аналіз теоретико-методологічних підходів до дослідження конкурентоспроможності особистості, її детермінант у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, обґрунтовано психодіагностичний інструментарій та розроблено модель емпіричного дослідження психологічних особливостей конкурентоспроможності обстежуваних.

Аналізуючи теоретико-методологічне підґрунтя дослідження конкурентоспроможності, автором встановлено, що до зовнішніх детермінантів належать мікроекономічні та організаційні чинники, а до внутрішніх – біологічні (вікові), соціальні (умови розвитку), професійні (рівень

розвитку, професійна компетентність на підставі знань, навичок, умінь), психологічні (психічні пізнавальні процеси, стани, утворення і властивості). Об'єднання таких провідних чинників в єдиний інтегральний простір розвитку конкурентоспроможності особистості в професіогенезі розширює можливості щодо розв'язання фундаментальних проблем її розвитку.

Отже, можна стверджувати, що автором аргументується вірогідність результатів дисертаційної роботи методологічним і теоретичним обґрунтуванням її вихідних положень, належною репрезентативністю отриманої інформації, а також якісним аналізом отриманих даних за допомогою комп'ютерної програми SPSS.

У третьому розділі «*Результати емпіричного дослідження та апробації психологічної програми розвитку конкурентоспроможності фахівців туристичного бізнесу*» Жовнером В.Ю. здійснено аналіз та надано інтерпретацію результатів емпіричного дослідження. На підставі факторного та порівняльного аналізу визначено основні структурні компоненти конкурентоспроможності і доведено ефективність впливу психологічної програми на розвиток конкурентоспроможності фахівців туристичного бізнесу.

Схвальної оцінки заслуговує розроблена Жовнером В.Ю. комплексна тренінгова програма щодо розвитку конкурентоспроможності фахівців туристичного бізнесу.

Загальні висновки в стислому вигляді підсумовують результати дисертаційної роботи і свідчать про досягнення мети, реалізацію завдань, бачення автором дисертації можливих перспектив подальшої розробки проблеми. Вони є науково обґрунтованими, чітко сформульованими, викладені достатньо повно і в необхідній логічній послідовності.

Автореферат та публікації автора відображають основні положення дисертації.

Дослідницький матеріал є цікавим і повною мірою розкриває перелік висунутих автором завдань у межах дисертаційного дослідження. Виконана Жовнером В.Ю. дисертаційна робота є цілісною і змістовною працею.

Дисертант виявив належне вміння аналізувати і систематизовано викладати фактичні дані, узагальнювати результати досліджень та подавати аргументовані висновки.

Оцінюючи позитивно проведені дослідження, разом з тим, слід висловити певні зауваження і побажання:

1. У підрозділах 2.3 і 2.4 автор представив обґрунтування наукової бази як теоретичних, так і методологічних джерел щодо психодіагностики особливостей конкурентоспроможності особистості. На нашу думку, це не зовсім доцільно, оскільки, загальні підходи досить відомі та достатньо представлені у навчально-методичних джерелах.

2. Позитивно, що у роботі представлено досить великий за обсягом підрозділ 2.3 аналізу іноземних джерел, хоча у подальшому ці результати використано не повною мірою.

3. У підрозділі 3.2 зазначено, що за результатами факторного і кореляційного аналізу встановлено 5 факторів. Однак опис кореляційного аналізу в роботі не представлено.

4. У підрозділі 3.3 досить детально і багато за обсягом представлено опис комплексної тренінгової програми. На думку опонента, враховуючи її детальний виклад змісту у додатку Д, доцільно було б зробити опис програми у розділі більш структурованим і коротшим.

5. У підрозділі 3.3.2. представлено результати опитування за експертною анкетною визначення інтегральної оцінки компонентів конкурентоспроможності. На наш погляд, було б більш доречним даний опис надати в підрозділі 3.1.

Однак, висловлені побажання та зауваження не знижують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження Жовнера Віталія Юрійовича.

Висновок: дисертаційне дослідження Жовнера Віталія Юрійовича на тему «Психологічні особливості розвитку конкурентоспроможності фахівців туристичного бізнесу» відповідає всім вимогам п.11, п.12 та п.13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого

наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, які висуваються до кандидатських дисертацій, а його автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська
політехніка», Інститут психології та
права, доцент кафедри теоретичної та
практичної психології

Л.І. Березовська

Підпис Березовської Л.І. засвідчує
вчений секретар Національного
університету «Львівська політехніка»

Р.Б. Брилинський